

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

ในบทนี้ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะของการศึกษา เรื่องการศึกษาวิเคราะห์คุณค่าหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในวรรณคดีวิจักขณ์ประเภทบทร้อยกรอง ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๕๑ โดยเสนอตามกรอบของวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ (๑) เพื่อศึกษาประวัติและเนื้อหาของวรรณคดีวิจักขณ์ ประเภทบทร้อยกรอง (๒) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในวรรณคดีวิจักขณ์ ประเภทบทร้อยกรอง (๓) เพื่อศึกษาคุณค่าหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในวรรณคดีวิจักขณ์ ประเภทบทร้อยกรองต่อสังคมไทย ซึ่งสรุปการวิจัยมีดังต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง ศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในวรรณคดีวิจักขณ์ ประเภทบทร้อยกรอง ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๕๑ สรุปผลการวิจัยดังนี้

๑. วรรณคดีเป็นผลงานการประพันธ์ที่สร้างสรรค์ขึ้นอย่างมีศิลปะและสืบทอดกันมาเป็นเวลานานซึ่งศิลปะในวรรณคดีเกิดจากการเลือกใช้ถ้อยคำสำนวนโวหารที่ไพเราะน่าฟังอ่านแล้วเกิดอารมณ์สุนทรีย์และให้แง่คิดจรรโลงใจสามารถไปใช้เป็นแบบอย่างในการดำรงชีวิตประจำวัน ดังนั้นวรรณคดีจึงเป็นสิ่งที่อนุชนรุ่นหลังควรรักษาไว้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติและสมควรอ่านอย่างพิถีพิถันเพื่อรับรู้ความงามของภาษาและข้อคิดต่างๆ เป็นงานเขียนที่ดีมีศิลปะ ก่อให้เกิดความประทับใจแก่ผู้อ่านสร้างความสนุกเพลิดเพลินให้แก่ผู้อ่าน ทำให้เราเกิดอารมณ์สะท้อนใจไปตามความรู้สึก มีความรู้และทัศนคติในเรื่องต่างๆ "วรรณคดี" นี้รู้จักกันอย่างเป็นทางการเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๐ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในโอกาสที่ทรงตั้ง "โบราณคดีสโมสร" ขึ้นวัตถุประสงค์ของสโมสรนี้ก็เพื่อส่งเสริมการประพันธ์ การศึกษาประวัติศาสตร์และโบราณคดี งานที่สำคัญที่สุดเกี่ยวกับวรรณคดีคือ การพิมพ์เผยแพร่วรรณคดีโบราณ ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๕๗ คำว่า "วรรณคดี" จึงได้ประกาศใช้อย่างเป็นทางการ เนื่องด้วยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงตั้งวรรณคดีสโมสร เพื่อส่งเสริมการแต่งหนังสือ เช่นเดียวกับกิจการของโบราณคดีสโมสร และงานที่สำคัญของวรรณคดีสโมสรนี้ก็คือการพิจารณายกย่องหนังสือสำคัญของชาติว่าเรื่องใดเป็นยอดทางไหน

คำว่า "วรรณคดี" เป็นหนังสือที่ได้รับการยกย่องว่าแต่งดี มีคุณค่า อาจเป็นบทประพันธ์ทุกชนิดที่ผู้แต่งมีวิธีเขียนที่ดีมีศิลปะ ก่อให้เกิดความประทับใจแก่ผู้อ่านสร้างความสนุกเพลิดเพลินให้แก่ผู้อ่าน ทำให้ผู้อ่านมีมโนภาพไปตามจินตนาการของผู้แต่ง เราเกิดอารมณ์สะท้อนใจไปตาม

ความรู้สึกของผู้แต่ง อย่างไรก็ตาม หลักการวิจักษ์วรรณคดี ก็คือ การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับวรรณคดีการคิดค้นหาเหตุผลมาอธิบายความรู้สึกของตนเป็นการพิจารณาหนังสือนั้นๆ ว่าแต่งดีอย่างไร ใช้ถ้อยคำไพเราะกินใจหรือมีความงามอย่างไร มีคุณค่า ให้ความรู้ ข้อคิดคติเตือนใจสอนใจ หรือชี้ให้เห็นสภาพชีวิต ความคิด ความเชื่อของสังคมอย่างไร เป็นต้น อย่างไรก็ตามเนื่องจากวรรณคดี เป็นส่วนหนึ่งของวรรณกรรมสามารถแบ่งประเภท ตามเกณฑ์และลักษณะต่างๆ มากมาย กล่าวคือ ลักษณะการประพันธ์ ลักษณะเนื้อเรื่อง ลักษณะการถ่ายทอด ลักษณะของเนื้อหา บ่อเกิดหรือที่มาของวรรณกรรม คุณค่าที่มุ่งให้กับผู้อ่าน รูปแบบหรือวัสดุและสื่อของการเสนอ ต้นกำเนิดของวรรณกรรม เป็นต้น ซึ่งลักษณะเนื้อหาของวรรณคดีไทย ยังจำแนกตามจุดประสงค์ในการประพันธ์คือ วรรณคดีพุทธศาสนา วรรณคดีสุภาพิตคำสอน วรรณคดีเพื่อความบันเทิง เป็นต้น อย่างไรก็ตามประวัติร้อยกรองไทยมีวิวัฒนาการความเป็นมาก่อนสมัยสุโขทัย นักกวีไทยในสมัยก่อนจึงได้สรรค์สร้างเอาอักษรไทยและภาษาไทยมาผสมผสานกัน การผูกถ้อยคำเป็นเชิงวรรณคดี ต่าง ๆ เป็นบทของร้อยกรอง เช่น เพลง กลอน โคลง เป็นต้น ซึ่งบทร้อยกรองของไทยเกิดขึ้นแล้วก่อนสมัยสุโขทัย มากระทั่งจนถึงปัจจุบัน

แม้กระนั้น ในปัจจุบัน ลักษณะของร้อยกรองไทย มีกระบวนการเปลี่ยนแปลงของวรรณคดีไทยจากสภาพแรกเริ่มไปสู่สภาวะที่เจริญงอกงามขึ้น ในด้านรูปลักษณะต่าง ๆ เช่น ด้านผู้แต่ง ด้านคำประพันธ์ ด้านวัตถุประสงค์ และด้านที่มาของเนื้อเรื่อง เป็นต้น ด้านรูปแบบร้อยกรองไทยปัจจุบันมีรูปแบบแตกต่างจากร้อยกรองในอดีต เช่น ขนาด ฉันทลักษณ์ ไม่เคร่งครัดต่อฉันทลักษณ์ เป็นต้น หลักการอ่านและการพิจารณาประเมินค่าบทร้อยกรองปัจจุบัน ถ้าจะให้ได้ผลดี ควรมีการวิเคราะห์อย่างละเอียดและลึกซึ้ง โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ทั้งที่เป็นแบบอัตวิสัยและแบบปรนัย ผู้วิเคราะห์ควรใช้เกณฑ์ต่างๆ คือ ผู้แต่ง อันจะมีผลทำให้ผู้ศึกษาได้เข้าใจและเข้าถึงบทร้อยกรองได้ตรงเป้าหมายยิ่งขึ้น ระยะเวลาที่ผู้แต่ง จดมุ่งหมายในการแต่ง ประเภทของบทร้อยกรอง รูปแบบของการประพันธ์ การวิเคราะห์เรื่อง คือ สารของบทร้อยกรอง วิเคราะห์การวางโครงเรื่อง และการลำดับความในเรื่อง เป็นต้น ซึ่งประโยชน์จากการอ่านวิเคราะห์วรรณคดีและวรรณกรรมประเภทร้อยกรองก็เพื่อประโยชน์ด้านความบันเทิง การอบรมตน วัฒนธรรม การรับรสของวรรณกรรม สร้างเสริมสติปัญญา ทำให้เข้าใจตนเอง เข้าใจชีวิตมากขึ้นในการเข้าสู่สังคม ประสานความเข้าใจมีผลต่อการสร้างสรรค์สังคมอยู่ร่วมกันอย่างเท่าทันโลกและชีวิต

๒. ปัจจุบันเป็นยุคการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง เป็นไปอย่างรวดเร็ว ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสื่อสาร (Information Communication Technology) ช่วยให้โลกได้เข้าถึงความรู้ใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลาและสังคมโลกกำลังเดินเข้าสู่สังคมฐานความรู้ (Knowledge-basic society) การศึกษาหลักธรรมจึงจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้ที่กำลังศึกษาเล่าเรียนเพื่อส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมให้เป็นคนดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักธรรมที่สอดแทรกในเนื้อหาใน

วรรณคดีวิจักษ์ ประเภทบทร้อยกรอง ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๕๑ ที่ปรากฏใน นิราศภูเขาทอง และโคลงโลกนิติ เป็นพื้นฐานแบบเรียนทางการศึกษา และเป็นประโยชน์ในการอบรมตนประโยชน์ต่อการพัฒนาด้าน คุณธรรม จริยธรรมตามหลักแนวทางพระพุทธศาสนา พัฒนาสังคม และความเจริญงอกงาม มีวัฒนธรรมขนบธรรมเนียม สามารถที่จะอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข

“นิราศภูเขาทอง” เป็นงานประพันธ์ประเภทหนึ่งของไทย มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ เท่าที่ปรากฏหลักฐานในปัจจุบัน สุนทรภู่ ท่านได้แต่งนิราศเรื่องนี้จากการเดินทางไปนมัสการเจดีย์ภูเขาทอง ที่กรุงเก่า (จังหวัดพระนครศรีอยุธยาในปัจจุบัน) ขณะนั้นบวชเป็นพระภิกษุอยู่ที่วัดราชบูรณะ เริ่มต้นด้วยการปรารภถึงสาเหตุที่ต้องออกจากวัดราชบูรณะและเดินทางโดยเรือพร้อมหนูพัด ซึ่งเป็นบุตรชาย ล่องไปตามลำน้ำเจ้าพระยาผ่านพระบรมมหาราชวัง จนมาถึงวัดประโคนปึก ผ่านโรงเหล้าบางจาก บางพลู บางพลัด เป็นต้น ซึ่งนิราศภูเขาทองจะมีลักษณะเด่นของคำประพันธ์ ประเภทกลอนนิราศ ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับกลอนสุภาพ แต่มีความแตกต่างกันตรงที่กลอนนิราศ จะแต่งขึ้นต้นเรื่องด้วยกลอนวรรครับ และจะแต่งต่อไปอีกกี่บทก็ได้ แต่ต้องให้คำสุดท้ายซึ่งอยู่ในวรรค จบลงด้วย “เออ นิราศภูเขาทอง จึงเด่นด้วยปรัชญาความคิดที่ลึกซึ้ง พรรณนาถึงความจริงแท้ของชีวิตมนุษย์ และมีเนื้อหาที่สะท้อนให้เห็นความเชื่อ ค่านิยม จริยธรรม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งประกอบหลักธรรมต่างๆ ที่สอดแทรกในเนื้อหา ที่ใช้เป็นหลักธรรมคำสอน สามารถนำคติข้อคิดไปปรับใช้ในชีวิตรประจำวัน ให้ยึดมั่นอยู่ในคุณงามความดี ทางกาย วาจาและใจ ซึ่งมีหลักธรรมที่เกิดขึ้นใน บทนิราศภูเขา เช่น กฎแห่งกรรม ไตรลักษณ์ อริฐานธรรม โลกธรรม และความกตัญญู เป็นต้น เป็นข้อคิดข้อปฏิบัติ เพื่อให้ปฏิบัติตนอย่างถูกต้อง อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข

โคลงโลกนิติ แปลว่า ระเบียบแบบแผนแห่งโลก เป็นวรรณกรรมประเภทคำสอนในด้านต่างๆ ทั้งทางโลกและทางธรรม ถือเป็นคำสอนที่เก่าแก่และแพร่หลายมาตั้งแต่สมัยโบราณ โดยเนื้อหาส่วนมากในโคลงโลกนิติมีที่มาจากคถาภาษาบาลี ที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ต่างๆ ในทางพระพุทธศาสนา อย่างเช่น คัมภีร์โลกนิติ คัมภีร์ธรรมนิติ คัมภีร์ราชนิติ หิโตปเทศ ธรรมบท และพระไตรปิฎก เป็นต้น เรื่องราวส่วนใหญ่ที่มุ่งแสดงความจริงของโลกและสัจธรรมของชีวิต เพื่อให้ผู้อ่านได้รู้เท่าทันต่อโลก และเข้าใจในความเป็นไปของชีวิต พร้อมเป็นแม่แบบเพื่อให้ผู้อ่านได้ดำเนินชีวิตไปในทางที่ถูกต้องดีงาม ซึ่งโคลงโลกนิติ นี้เป็นงาน พระราชนิพนธ์ ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศรมิทั้งที่เขียนเป็นภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต เป็นต้น โคลงโลกนิตินี้ เป็นโคลงสุภาพที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อสอนคนให้ทุกคนในสังคมเป็นคนดี ปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องเหมาะสมในทุกโอกาส นอกจากนี้โคลงโลกนิติ ยังมีศิลปะในการประพันธ์ที่เด่นด้วยคุณค่าด้านการเปรียบเทียบที่คมคายและมีเนื้อหาที่เป็นคติสอนใจ ประกอบด้วยคำประพันธ์ ประเภทโคลงสี่สุภาพและมีบางบทเป็นโคลงกระทู้ เป็นวรรณคดีที่ใช้ถ้อยคำสำนวนที่ไพเราะและมีความหมายที่ลึกซึ้งคมคายด้วยกลวิธีการประพันธ์ คือ

การนำธรรมชาติและสิ่งใกล้ตัวมาใช้เป็นความเปรียบ เป็นต้น และการใช้คำที่เข้าใจง่าย เล่นคำซ้ำต้นบาท เป็นต้น มีเนื้อหาที่สะท้อนให้เห็นความเชื่อ ค่านิยม จริยธรรมที่ผู้คนในสังคมยึดถือเป็นอุดมคติ และเป็นหลักในการปฏิบัติตนสืบต่อมาช้านาน หากผู้อ่านพิจารณาให้ลึกซึ้ง จะทำให้เข้าใจถึงสัจธรรมของชีวิตมากขึ้น มีหลักธรรมที่สอดแทรกในเนื้อหา สามารถนำข้อคิดไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ เช่น สอนให้เป็นคนดี สอนให้มีเมตตาริจิต สอนให้คิดกตัญญู สอนให้รู้จักหาความสัตย์ เป็นต้น เพื่อให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างถูกต้องภายใต้กรอบขนบธรรมเนียมประเพณี และมีความสุขสบายในสังคมได้อย่างมีความสุข

๓. กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรการเรียนการสอน แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ที่จัดทำขึ้นสำหรับท้องถิ่นและสถานศึกษาได้นำไปใช้เป็นกรอบและทิศทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาและจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีคุณภาพด้านความรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง และแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตมุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ การพัฒนาที่สมดุลอย่างเป็นองค์รวมทุกด้านเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีพื้นฐานทางจริยศาสตร์ ความเป็นคนดีทั้งร่างกาย สติปัญญาอารมณ์ และสังคม ผู้เรียนทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานต้องสร้างองค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการเรียนรู้ และทักษะพื้นฐาน รวมทั้ง เจตคติ ที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อการประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต เพื่อพัฒนาศักยภาพความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ อย่างไรก็ตาม หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานภาษาไทย ตามหลักสูตรแกนกลาง ยังจะแสดงให้เห็นคุณค่าของวรรณคดีในด้านต่างๆ เช่น คุณค่าทางอารมณ์ คุณค่าด้านคุณธรรม และความงดงามของภาษาดังกล่าวนี้นี้ และบทวรรณคดีประเภทต่างๆ มีโคลงโลกนิติ และนิราศภูเขาทอง เป็นต้น ยังให้คุณค่าคุณประโยชน์ในด้านต่างๆ อีกมากมาย กล่าวคือ คุณค่าทางด้านพระพุทธศาสนา คุณค่าด้านสังคม คุณค่าด้านวัฒนธรรม คุณค่าด้านการศึกษา และคุณค่าด้านแง่คิด และคติชีวิต อันจะเป็นประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม อัน มีขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ค่านิยมและจริยธรรมร่วมกันเพื่อไปสู่สภาพของสังคมมนุษย์ที่ดี

คุณค่าด้านพระพุทธศาสนา วรรณคดี ที่ปรากฏหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๒๕๕๑ ในบทวรรณคดีประเภทต่างๆ มีโลกนิติ และนิราศภูเขาทอง เป็นต้น ยังสามารถทำหน้าที่ในการส่งเสริมคุณค่าด้านต่างๆ กล่าวคือ วรรณคดี มีสำคัญมากต่อวิถีชีวิตของสังคมไทย ที่แสดงข้อคิดเห็นเต็มไปด้วยสารัตถประโยชน์เกี่ยวกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เป็นหลักยึดเหนี่ยวทางด้านจิตใจ ต้องการที่พึ่ง เพื่อจะได้เกิดความคิดที่ถูกต้องดีงาม เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ให้ผู้อ่านเกิดแนวคิดที่ถูกต้องดีงาม มุ่งสอนการทำดี สอนศีลธรรมการปฏิบัติตนต่อศาสนา เช่น การทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว มีคุณธรรมและมีทักษะชีวิตมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี

คุณค่าด้านสังคม วรรณคดี ที่ปรากฏหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๒๕๕๑ ในบทวรรณคดีประเภทต่างๆ มีโลกนิติ และนิราศภูเขาทอง ยังสามารถทำหน้าที่ในการส่งเสริมคุณค่าด้านต่างๆ ของสังคมไทย สามารถสร้าง สุขนิสัยของคนในชาติ มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขมุ่งสร้างประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม อันเป็นชนชาติและชุมชนที่รวมกันอยู่ภายใต้การปกครองในกรอบวัฒนธรรมเดียวกัน มีขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ การเมือง การปกครอง แนวคิด ค่านิยมของสังคม ความเชื่อ ประเพณี บุคลิกภาพค่านิยมและจริยธรรมร่วมกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน เพื่อไปสู่สภาพของสังคมมนุษย์ที่ดีกว่า

คุณค่าในด้านวัฒนธรรมวรรณคดี ที่ปรากฏหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๒๕๕๑ ในบทวรรณคดีประเภทต่างๆ มีโลกนิติ และนิราศภูเขาทอง ยังสามารถทำหน้าที่ในการส่งเสริมคุณค่าด้านวัฒนธรรมของสังคม วรรณคดี จึงให้คุณค่าความเป็นมนุษย์ มีวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ปรับปรุง หรือผลิตขึ้น เพื่อความเจริญ เป็นมรดกแห่งสังคม ซึ่งสังคมรับและรักษาไว้ให้เจริญงอกงาม ซึ่งหมายรวมถึงความคิด ศิลปะ วรรณคดี ดนตรี ปรัชญา ศีลธรรม จรรยา ภาษา กฎหมาย ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณีและสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากวรรณกรรมต่างๆ ที่มนุษย์รังสรรค์สร้างขึ้น วรรณกรรมของชาติจึงเป็นประเพณีนิยม คติชีวิต การใช้ถ้อยคำภาษา การดำรงชีวิตประจำวัน ได้ถ่ายทอดให้กับคนรุ่นต่อๆ มาจากรุ่นสู่รุ่น

คุณค่าด้านการศึกษา วรรณคดี ที่ปรากฏหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๒๕๕๑ ในบทวรรณคดีประเภทต่างๆ มีโลกนิติ และนิราศภูเขาทอง ยังสามารถทำหน้าที่ในการส่งเสริมคุณค่าด้านการศึกษาของไทย วรรณกรรมแทบทุกเรื่องผู้อ่านจะได้รับความคิด ความรู้เพิ่มขึ้นไม่มากนักน้อย มีผลให้สติปัญญาแตกฉานให้แสงสว่างแก่ปัญญาเพื่อเป็นแนวทางแสวงหาความรู้ในด้านต่างๆ ทั้งทางด้านวิทยาการ เช่น ภาษา ประวัติศาสตร์ โบราณคดี วิทยาศาสตร์ สังคมวิทยา การแพทย์ แผนไทย กฎหมาย การจัดการ เป็นต้น นอกจากนี้ให้พิจารณาถึงสารจากวรรณคดีที่ให้ความคิดสร้างสรรค์อันเป็นคติชีวิตให้เกิด พัฒนาด้านความรู้ และสามารถสังเคราะห์เป็นองค์ประกอบ ในการดำเนินชีวิตได้สันติสุข

คุณค่าในด้านแง่คิดและคติชีวิต วรรณคดี ที่ปรากฏหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๒๕๕๑ ในบทวรรณคดีประเภทต่างๆ มีโลกนิติ และนิราศภูเขาทองเป็นต้น ยังสามารถทำหน้าที่ในการส่งเสริมคุณค่าด้าน แง่คิดและคติชีวิต คือ การวิเคราะห์และวิจารณ์คุณค่าด้านการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันเป็นคติสอนใจ เพื่อพัฒนาตนเอง ครอบครัว สังคมและประเทศชาติ และสนองความต้องการด้านจิตใจให้เกิด คุณค่าทางอารมณ์ หมายถึง แร้งบันดาลใจเป็นเครื่องขัดเกลา รู้ค่าความงามของธรรมชาติ สุนทรีย์อารมณ์ ความมีระเบียบเรียบร้อย ความดี ความงาม และความจริงหรือสัจ และนำไปดำเนินชีวิตได้อย่างประสบความสำเร็จ

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

การศึกษาเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในวรรณคดีวิจักษ์ ประเภทบทร้อยกรอง ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๕๑ สรุปผลการวิจัยดังนี้ ทำให้ได้รับประโยชน์จากการศึกษาว่า ทำให้ได้รับความเข้าใจเรื่องบทร้อยกรองในวรรณคดีไทย ประเภทต่างๆ มากขึ้นและทำให้เข้าใจในวัฒนธรรมรวมทั้งสังคมในอดีตในแต่ละยุคแต่ละสมัย ได้อย่างดีโดยผ่านทางบทร้อยกรองต่างๆ และยังมีคติข้อคิดเตือนใจ และให้คุณค่าในด้านต่างๆ คุณค่าทางอารมณ์ คุณค่าด้านคุณธรรม และความงดงามของภาษา และยังให้คุณค่าทางด้านพระพุทธศาสนา คุณค่าด้านสังคม คุณค่าด้านวัฒนธรรม คุณค่าด้านการศึกษา และคุณค่าด้านแง่คิดและคติชีวิต สามารถที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข รู้เท่าทันโลกและชีวิต และความดีงามในสังคมในที่สุด

๕.๒.๒ ข้อเสนอการวิจัยครั้งต่อไป

(๑) ควรศึกษาคุณค่าหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในวรรณคดีกาพย์พระไชยสุริยา และสุภาษิต พระร่วงตามหนังสือเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑

(๒) ควรศึกษาคุณค่าพุทธธรรมที่ปรากฏในเรื่องวรรณคดีวิจักษ์ ประเภทบทร้อยกรองในตามหลักสูตรหนังสือเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

(๓) ควรศึกษาคุณค่าพุทธธรรมที่ปรากฏในเรื่องวรรณคดี ประเภทบทร้อยกรองในหลักสูตรหนังสือเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.๔ – ๖)